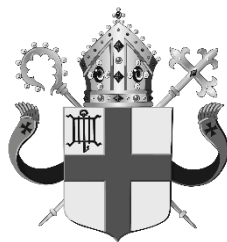

Diocesane raadpleging
'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio'
23 mei 2022

Bisdome Rotterdam

1. Inleiding: de synodale raadpleging in het bisdom Rotterdam op uitnodiging van Paus Franciscus

De synodale raadpleging geopend en begeleid in diocesane vieringen

- Op zondagmiddag 17 oktober 2021 werd de diocesane fase van de synodale raadpleging geopend met een pontificale eucharistieviering in de HH. Laurentius en Elisabeth kathedraal. Bisschop Van den Hende zei in zijn homilie: "Het hoort vanaf het begin bij de Kerk dat we samen op weg zijn, dat we synodaal zijn. De eerste christenen werden mensen van de weg genoemd (Handelingen 9,2)." In deze eucharistieviering werd een van de Schriftlezingen in het Portugees voorgelezen en het Evangelie in het Spaans ten teken dat gelovigen met verschillende talen en culturen 'samen op weg zijn' in het bisdom Rotterdam.
- Ook op zaterdag 13 november 2021, bij de wijding van een nieuwe priester voor het bisdom, refereerde de bisschop aan de synodale raadpleging: De nieuwe priester heeft het geloof in de gemeenschap van de Kerk geleerd. Zijn wijding is geen individuele gebeurtenis, maar wordt door de gemeenschap van de Kerk gedragen.
- In zijn homilie in de Kerstnachtviering vroeg bisschop Van den Hende aandacht voor het 'samen op weg zijn' als Kerk met mensen in nood. Hij stelde de vraag: "Is er een gezamenlijke weg van arm en rijk, van oud en jong, van ziek en gezond, van mensen met een dak boven hun hoofd en vluchtelingen aan de grenzen van Europa?"
- Het 'samen op weg zijn' als Kerk had in de Chrismamis op 13 april 2022 met name het karakter van verbondenheid met het lijden van christenen wereldwijd. In de viering werd de eerste Schriftlezing in de Oekraïense taal en de tweede Schriftlezing in de Arabische taal voorgelezen. Gevraagd als lectoren waren iemand uit Oekraïne en twee jongeren van een in Rotterdam wonend gezin dat recent uit Syrië was gekomen. Bij de offerande werd gecollecteerd voor de opvang van vluchtelingen in Oekraïne via het Europese caritas netwerk en voor arme Syrisch-Katholieke gezinnen in Libanon en brachten parochies symbolen naar voren van hun inzet voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne.

Een inhoudelijk proces

- De synodale raadpleging is bedoeld als een inhoudelijk proces. Zo schrijft het Vademecum voor de synode over de raadpleging dat dit "de mensen (wil) inspireren om van een Kerk te dromen die wij geroepen zijn om te zijn, om hoop te doen opbloeien, het vertrouwen te stimuleren, bruggen te bouwen, de geesten te verlichten, de harten te verwarmen en onze handen te versterken voor onze gemeenschappelijke zending." En de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen spreekt over "een diocesane fase van gebed en gesprek".
- De meeste bijeenkomsten in de diocesane fase werden geopend met het gebed 'Wij staan voor U, Heilige Geest'.
- Verder werd bij de start van de diocesane fase van de synodale raadpleging een begin gemaakt met een diocesaan Jaar van de Sacramenten. Mgr. Van den Hende: "Als gelovigen van het bisdom Rotterdam, in verbondenheid met de wereldwijde Kerk, worden wij in onze tijd geroepen om mensen van de Weg te zijn. Dat betekent dat wij ons als Kerk moeten blijven verzamelen rond de verrezen Heer (de weg, de waarheid en het leven) en dat wij daadwerkelijk leven van zijn woord en sacrament, om samen de Blijde Boodschap te kunnen verspreiden". Dit besef wordt in het Vademecum expliciet genoemd: 'Samen de weg gaan' is alleen mogelijk, als dit gebaseerd is op gemeenschappelijk luisteren naar het Woord en op de viering van de Eucharistie.'
- Ter aanvulling op de veelvuldig gebruikte gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen werd door het bisdom een 'gespreksstarter' ontwikkeld, bestaande uit een informatieblad en een draaischijf. Met de draaischijf werden de gelovigen uitgenodigd met elkaar in gesprek te gaan over de drie kernthema's van de synodale raadpleging, *communio*, *participatio*, *missio*, en de drievoudige zending van de Kerk (verkondiging, vieren, caritas).
- Het inhoudelijke belang van de synodale gesprekken kreeg voorts ruime aandacht in berichten op de bisdomwebsite en in artikelen in het bisdomblad.

Gesprekken in parochies, groepen en gremia

- In de diocesane fase werden, in antwoord op de uitnodiging uit Rome, in parochies bijeenkomsten gehouden om over de thema's van de synodale raadpleging te spreken. Parochies hebben veel werk gemaakt van het uitnodigen van parochianen, het voorbereiden en begeleiden van bijeenkomsten en het maken van verslagen. Gespreksverslagen werden ontvangen vanuit 16 parochies/federaties die samen 35 bijeenkomsten gehouden hebben met in totaal 403 deelnemers. Tevens kwam een reactie binnen van een parochie-overstijgende catechesegroep (21 deelnemers).
- Voorts werden door het bisdom gesprekken georganiseerd met de priesterraad (2 bijeenkomsten, 11 deelnemers), met parochiebestuurders (2 bijeenkomsten, samen 18 deelnemers), diaconale vrijwilligers (3 gesprekken, samen 26 deelnemers), vertegenwoordigers van religieuze orden en congregaties (1 gesprek, 9 deelnemers afkomstig van 6 gemeenschappen), theologiestudenten (1 gesprek, 9 deelnemers) en met jongeren die met de bisschop bijeen kwamen in een van de maandelijkse diocesane jongerenbijeenkomsten Tour of Faith (een gesprek met 21 deelnemers). Van deelnemers aan activiteiten van de diocesane werkgroep Huwelijk en Gezin kwamen via de werkgroep vijf reacties binnen.
- Bisschop Van den Hende noemt de Kerk een netwerk van liefde met als opdracht een beschaving van liefde op te bouwen. In dit kader is invulling gegeven aan het verzoek in het Vademecum om een bredere groep mensen te laten participeren in de synodale raadpleging: in het r.k. onderwijsveld vonden in aanwezigheid van de bisschop twee gesprekken plaats met directies en docenten van primair en secundair onderwijs (samen 16 deelnemers) en drie gesprekken met leerlingen van 5 VWO (samen 42 deelnemers). Verder had de bisschop een gesprek met geestelijk verzorgers, die daarna ook nog een tweede keer bijeen kwamen (samen 12 deelnemers). Ook had hij een gesprek met vertegenwoordigers vanuit de oecumene over de opbrengst van vier gesprekken die in oecumenische kring hadden plaatsgevonden (samen 29 deelnemers).

Verdere inbreng in de diocesane fase

- In de verslagen van de parochiebijeenkomsten wordt meerdere keren gemeld dat de gesprekken mede werden gevoed door brieven die voorafgaand aan de gesprekken door individuele gelovigen waren aangeboden en die in het gesprek werden ingebracht.
- Bovendien hebben enkele gelovigen rechtstreeks naar het bisdom gereageerd. Ten slotte hebben via een formulier op de website van het bisdom Den Bosch 32 mensen vanuit het bisdom Rotterdam inhoudelijk gereageerd. De ontvangen inbreng is meegenomen.

Een keuze voor drie thema's

- Vanuit de zorg van de Nederlandse bisschoppen over de kwetsbaarheid van de Kerk en het christendom in ons land en in de westerse samenleving én de hoop dat het christendom en de Kerk in onze streken toekomst en voortgang zal kennen hebben de Nederlandse bisschoppen van de tien kernthema's die het Secretariaat van de Bisschoppensynode aanreikte voor gesprek gekozen voor de thema's 'vieren', 'medeverantwoordelijk voor missie' en 'dialoog in Kerk en samenleving', waarbij in het thema 'dialoog' ook de oecumene werd betrokken (thema 7 van de tien thema's).
- Deze drie thema's zijn in de bijeenkomsten in gesprek gebracht. De bespreking van de verzamelde bijdragen is ook geordend volgens de indeling van deze drie thema's. Wanneer in de bijeenkomsten of in de individuele bijdragen ook over andere thema's is besproken, dan is de opbrengst van de gedachtewisseling ingevoegd bij de bespreking van de drie gekozen thema's.

Sfeer en vervolg

- In het algemeen werd opgemerkt dat men het waardevol en inspirerend vond om over de thema's van de synodale raadpleging met elkaar in gesprek te zijn. Op sommige momenten ging het er direct en persoonlijk aan toe als onderwerpen werden besproken waarbij deelnemers zich zeer betrokken voelden.
- Meerdere keren werd in gesprekken opgemerkt dat men het waardeerde om inhoudelijk over het geloof met elkaar in gesprek te zijn.
- In een aantal parochies is vanwege de positieve ervaringen met de synodale bijeenkomsten het voornemen uitgesproken om met dit soort gesprekken door te gaan.

Afronding van de diocesane fase

- Op basis van de ontvangen verslagen van bijeenkomsten en de ontvangen individuele reacties werd door een kleine diocesane commissie een 'Eerste weerslag van de diocesane raadpleging' opgesteld.
- Deze 'eerste weerslag' is vervolgens door de bisschop besproken met een bredere commissie, bestaande uit vrouwen en mannen die aan een of meer gesprekken hadden deelgenomen: een theologiestudent, een diaconale vrijwilligster, een docent levensbeschouwing die de gesprekken met de 5 VWO scholieren had begeleid en een religieuze. Ook leden van de diocesane commissie waren aanwezig.
- In het gesprek in de bredere commissie zijn ervaringen van de diocesane raadpleging besproken en werd de voorgelegde tekst als herkenbaar benoemd. Verder werd besproken wat door de aanwezigen werd ingebracht als opvallende punten in de voorgelegde tekst. Ten slotte werden punten verzameld die om verder gesprek vragen in het bisdom. Op basis van het gesprek in de brede commissie is de voorgelegde tekst met een slotparagraaf tot een afronding gekomen.

2. Bespreking van de verzamelde bijdragen betreffende het thema 'Vieren'

Inleidende opmerkingen

In de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen is over het thema 'vieren' aangegeven: 'Samen op reis' kan alleen als dat gebaseerd is op gemeenschappelijk luisteren naar het Woord en de viering van de Eucharistie. We vieren ons geloof. Voorts geeft de gesprekshandreiking de aanbeveling dat de bespreking van elk van de drie thema's plaatsvindt langs de lijnen van de drie kernwoorden van de synode: *communio* (waarbij de gesprekshandreiking toelicht: Gemeenschap (*communio*) heeft een dubbele dimensie: de verticale dimensie (*communio* met God) en de horizontale dimensie (*communio* van mensen), *participatio* (waarbij de gesprekshandreiking toelicht: De weg van de synodaliteit impliceert een actieve participatie van alle gelovigen aan de missie van de Kerk) en *missio* (waarbij de gesprekshandreiking toelicht: De missie van de Kerk is het verkondigen van de blijde boodschap en het maken van nieuwe leerlingen).

Over het thema 'vieren' wordt veel gesproken

- In de verslagen van de gesprekken en in de individuele inzendingen komt het thema 'vieren' het meest en het meest divers aan bod. Dit heeft te maken met het belang voor het geloofsleven dat aan het bijeen komen in een viering wordt gehecht. Het gaat, zo geeft een individuele inzending aan, om "het spreken met God van hart tot hart, zonder terughoudendheid".
- Het thema 'vieren' functioneert in de praktijk als een gespreksopener om over de andere thema's te spreken. Zo zullen de diaconale vrijwilligers aan hun twee synodale bijeenkomsten de herinnering hebben overgehouden dat zij uitgebreid over het thema 'vieren' hebben gesproken, met name over hun wens dat hun vrijwilligersinzet nadrukkelijker benoemd zou worden in de vieringen. Doordenkend over hetgeen werd gezegd hebben de diaconale vrijwilligers vooral als zorg uitgesproken dat hun concrete werkzaamheden in de dialoog vanuit de Kerk met de arme in de samenleving naar hun gelovige beleving te weinig werd binnengebracht in het bijeenkomen van de geloofsgemeenschap. Hun inbreng wordt daarom onder het thema 'dialoog in Kerk en samenleving' besproken.
- De inbreng vanuit de bijeenkomsten over de vraag wie wel en wie niet leiding zouden mogen of moeten geven aan het vierend bijeenkomen van de geloofsgemeenschap wordt meegenomen onder het thema 'medeverantwoordelijk voor missie'.

Een functionele blik op het 'vieren'

- In de gespreksverslagen wordt vaak een functioneel spreken over het vieren zichtbaar. De volgende passage uit een verslag van een parochiebijeenkomst is een duidelijk voorbeeld: "De samenwerking tussen alle verantwoordelijken voor een viering verloopt organisatorisch naar wens. De rollen zijn verdeeld, de communicatielijnen bekend en er is een totaaloverzicht van voorgangers, lectoren, koor en organist of pianist, degenen die de boekjes maken, bloemenverzorgers, koster, liturgische kleur. Ieder doet dit met enthousiasme."

- Nu is het te begrijpen dat er organisatie nodig is om een viering te kunnen houden. Een parochie is te prijzen in het goed willen organiseren van wat nodig is voor een viering. Veel vrijwilligers blijken zich hier met veel gedrevenheid voor in te zetten.
- Opvallend is wel dat vervolgens het denken en spreken over het vieren zich in veel van de gehouden parochiebijeenkomsten vooral in een organisatorische dimensie blijft bewegen. Een viering wordt gezien als een goed georganiseerde bijeenkomst van de plaatselijke geloofsgemeenschap, waarin verschillende actoren kunnen optreden. Vrijwel uitsluitend functionele criteria klinken in deze bijeenkomsten bij de vraag wanneer een viering wel of niet als geslaagd moet worden beoordeeld: waren de teksten begrijpelijk, is er tevredenheid binnen de geloofsgemeenschap of iedereen die een viering zou kunnen leiden in voldoende mate aan bod is gekomen, heeft ieder die betrokken wilde zijn het gevoel dat hij of zij in voldoende mate betrokken is geweest.
- In bovenstaande gesprekken blijkt bovendien het referentiekader voor dit functionele nadenken over het vieren sterk lokaal georiënteerd te zijn, sterk gericht op de mensen die betrokken zijn bij en doorgaans ook vrijwilliger zijn in de plaatselijke geloofsgemeenschap.
- In deze functionele, lokaal gerichte beleving kunnen niet bij voorbaat op waardering rekenen: een gewijde ambtsdrager die 'van buiten de lokale gemeenschap komt', een lezing volgens het liturgische rooster in de voor de liturgie aangewezen vertaling, een eucharistisch gebed uit het missaal en andere vastgestelde gebeden.

Begrijpelijkheid van de liturgie

- In de parochiebijeenkomsten is, blijkens de verslagen, nogal eens gesproken over de begrijpelijkheid van de liturgie.
- Op het oog lijkt dit slechts een toespitsing van de functionele blik die wordt ingenomen, waarin 'het begrijpelijk zijn voor alle aanwezigen' een relevant criterium is voor een goed verlopende 'bijeenkomst'.
- Het is van belang dit punt 'begrijpelijkheid' apart aandacht te geven. In de verslagen worden stellige uitspraken gevonden over de begrijpelijkheid van de liturgie, waarbij 'begrijpelijkheid' in enkele geval zelfs wel een zeer ruime invulling krijgt. Zo is in een van de verslagen te lezen "Veel teksten zijn ouderwets en staan vol met onbekende woorden". Een ander verslag beveelt aan de eucharistische gebeden en de geloofsbelijdenis "te screenen op actueel woordgebruik".

Een inhoudelijke blik op het 'vieren'

- In een minderheid van de verslagen van parochiebijeenkomsten wordt gesproken over catechese die over liturgie en sacramenten plaatsvindt. Een van zulke verslagen schrijft bijvoorbeeld "Uitleg over de eucharistie, sacramenten en rituelen geeft ons kennis over betekenis en achtergronden". Over de eucharistie schrijft dit verslag "Onze samenkomst in de eucharistieviering moet een wekelijks hoogtepunt zijn. Deze is eerbiedig, geeft inspiratie voor hoofd en hart, met passende muziek".
- Ook de prieterraad sprak zich uit voor aandacht voor catechese, en dan het liefst in de vorm van langer durende trajecten, om het begrip van het geloof en de sacramenten te kunnen laten groeien. En in de bijeenkomst met religieuzen wordt opgemerkt dat vorming belangrijk is om een steeds beter besef te krijgen van de eucharistie.

Verbreding van het vieringen-aanbod

- In een aantal gesprekken wordt de wens uitgesproken om het aanbod van vieringen te verbreden. De argumentatie hiervoor loopt zeer uiteen.
- In de gesprekken waarin het functionele en lokaalgerichte denken over vieringen voorop staat lijkt de argumentatie vooral te zijn dat wanneer er op de zondag een aanbod van verschillende soorten vieringen zou zijn, er voor de lokale vrijwilligers ruimte is om ook in het leiden van vieringen actief te zijn.
- In de gesprekken waarin de inhoudelijke blik op het vieren voorop staat wordt de vraag naar verbreding van het vieringen-aanbod vanuit en naast de eucharistieviering gesteld vanwege de wens te komen tot verdere verdieping van het gebedsleven.

Bepaalde groepen worden gemist

- Vaak wordt in de verslagen gemeld dat in de vieringen jongeren en jonge gezinnen worden gemist. Men ervaart het als een verantwoordelijkheid om deze groepen actief te benaderen naar de vieringen te komen.
- Hiervoor wordt dan soms gekeken naar het model van doelgroepen-vieringen (vieringen voor jongeren, vieringen voor jonge gezinnen, enzovoorts).
- In enkele parochiebijeenkomsten, in een oecumenisch gesprek en in de bijeenkomst met diaconale vrijwilligers wordt geopperd dat mensen het prettig vinden om in een viering te komen waar zij mensen in een vergelijkbare levenssituatie tegenkomen. Zo klinkt onder meer: "Jonge stellen, die op zoek waren naar een geloofsgemeenschap om zich bij aan te sluiten vonden hun thuis in een geloofsgemeenschap waar ook andere jonge stellen kwamen".
- Soms wordt genoemd dat de Kerk meer moet beseffen wat haar bron is en meer moet leven vanuit de sacramenten omdat jongeren "niet op zoek zijn naar vlotte en hippe filmpjes maar naar authenticiteit". In een aantal parochies wordt gemeld dat daarin wel jongeren en jonge gezinnen komen. Zij komen, zo melden de verslagen, waarschijnlijk af op een herkenbare katholieke liturgie en een duidelijk catechetisch aanbod.

Aantrekkelijkheid van de Kerk voor jongeren

- In de drie gesprekken van de bisschop met middelbare scholieren (5 VWO) komt naar voren dat de jongeren vooral het spirituele aspect van de Kerk en de stilte waarderen. Een kaarsje opsteken, tot rust komen, kracht op doen, bidden, vinden de scholieren belangrijk.
- Ten aanzien van de dienende taak van de Kerk hebben ze een open houding. Bovendien geven ze aan dat ze het voorbeeld van de Kerk inspirerend vinden waar het gaat om haar inzet voor caritas.
- De jongeren die bijeen kwamen in de jongerenbijeenkomst Tour of Faith met bisschop Van den Hende gaven aan dat zij zichzelf als zoekend beleven naar wat God van hen wil en hoe ze in de Kerk deel kunnen zijn van het lichaam van Christus.

3. Bespreking van de verzamelde bijdragen betreffende het thema 'Medeverantwoordelijk voor missie'

Inleidende opmerkingen

In de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen is over het thema 'medeverantwoordelijk voor missie' aangegeven dat synodaliteit in dienst staat van de missie van de Kerk, waarbij al haar leden worden opgeroepen om deel te nemen. We zijn allen missionaire leerlingen. In de verslagen van de gesprekken over het thema 'medeverantwoordelijk voor missie' klinken met name twee van de sleutelbegrippen voor het synodale proces door, de sleutelbegrippen *participatio* en *missio*. Bij *participatio* gaat het er in de genoemde gesprekshandreiking om dat de weg van de synodaliteit een actieve participatie van alle gelovigen aan de missie van de Kerk impliceert. Bij het sleutelbegrip *missio* geeft de gesprekshandreiking aan dat het de missie van de Kerk is om de blijde boodschap te verkondigen en nieuwe leerlingen te maken. In de bijdragen betreffende dit thema gaat het nu eens wat meer over de vraag 'wie' er participeren en dan weer wat meer over de vraag 'waartoe' mensen dan participeren.

Missie is niet alleen organisatorisch

- In verslagen van meerdere bijeenkomsten is te vinden dat de gespreksdeelnemers het als zeer positief beleven dat zij inhoudelijk over het geloof met elkaar in gesprek zijn geweest. Dit was zowel in de bijeenkomsten in parochies te horen, als bij de diaconale vrijwilligers als in de vicariaatsbijeenkomsten van parochiebestuurders. Een van de deelnemers aan de vicariaatsbijeenkomsten zei "Het is fijn dat we nu een keer met elkaar over ons geloof hebben gesproken."
- Deze positieve reacties zijn opmerkelijk omdat zij, volgens de verslagen, in contrast staan met het organisatorische karakter van de bezigheden waarmee de vrijwilligers zich doorgaans voor de missie van de Kerk inspannen.

De missie vraagt om een voorzichtige houding

- In meerdere bijeenkomsten is, blijkens de verslagen, besproken hoe je in de huidige tijd aan 'verkondiging van het Evangelie en het maken van nieuwe leerlingen' zou kunnen werken.
- Gespreksdeelnemers geven aan dat ze daarin een voorzichtige houding innemen: Ze zeggen bijvoorbeeld dat ze af en toe aan mensen vertellen dat ze naar een viering gaan. Vervolgens wachten ze af of dit tot vragen leidt over 'waarom dan?', zodat ze een aanleiding hebben om over hun geloofsovertuiging te vertellen.
- Of ze zeggen ernaar te willen streven dat ze een geloofsgemeenschap zijn "die nieuwsgierigheid bij mensen opwekt".
- In een van de oecumenische gesprekken wordt als werkwijze genoemd in zowel de parochie als de gemeente dat voor concrete, praktische activiteiten mensen worden gevraagd die niet betrokken zijn bij de geloofsgemeenschap. Het achterliggende doel is dan dat mensen de kans hebben de geloofsgemeenschap te leren kennen en eventueel kunnen besluiten sterker betrokken te worden.
- De genoemde voorzichtigheid lijkt niet te worden opgeroepen door twijfels aan de waarde van betrokkenheid bij de geloofsgemeenschap of door twijfels aan het belang van het toetreden van nieuwe mensen, maar door het vermoeden dat alleen zo'n voorzichtige houding in deze tijd kans op succes zou kunnen hebben.

De missie vraagt om een gastvrije houding

- In een aantal verslagen valt te lezen dat parochies aandacht hebben voor het gastvrij ontvangen van mensen bij een viering. Mensen worden welkom geheten als zij de kerk binnenkomen.
- In de bijeenkomsten met diaconale vrijwilligers wordt het vermoeden uitgesproken dat menige plaatselijke geloofsgemeenschap zich gaandeweg de jaren heeft ontwikkeld tot een gemeenschap van vooral ouderen. De zorg wordt geuit dat de drempel voor mensen die niet tot de groep ouderen behoren om aan te sluiten hoger is geworden.

Gestructureerd werken aan de medeverantwoordelijkheid van de gelovigen

- In met name de gesprekken met diaconale vrijwilligers wordt genoemd dat men met waardering terugkijkt op de tijd waarin een plaatselijke pastor de gelovigen persoonlijk kende en af en toe iemand effectief aansprak met de woorden 'deze taak lijkt mij iets voor jou'.
- De vrijwilligers geven aan dat zij niet precies weten hoe zo'n wervingsstrategie in de tegenwoordige tijd zou moeten worden georganiseerd, maar zij hebben daarin wel verwachtingen van het pastoraal team.
- In de gesprekken klinkt door dat een vorm van gestructureerd werken aan de medeverantwoordelijkheid van de gelovigen belangrijk zou zijn om de missie van de Kerk gestalte te kunnen blijven geven.

Spanning in de taakverdeling tussen het gewijde ambt en vrijwilligers

- Onder het thema 'vieren' werd al genoemd dat in een functionele, op de lokale situatie gerichte wijze van kijken naar vieringen de focus gericht is op de bij de lokale gemeenschap behorende vrijwilligers. De beleving kan dan ontstaan dat er voor een lokale vrijwilliger minder ruimte is, wanneer een gewijde ambtsdrager aanwezig is die als 'van buiten de lokale gemeenschap' wordt ervaren.
- In de verslagen van de bijeenkomsten wordt ook gesproken over een grotere inzet die van gelovigen zou mogen worden verwacht, bijvoorbeeld wat betreft caritas en diaconie, en wordt gezegd dat niet alleen afwachtend zou moeten worden gekeken naar het pastoraal team.
- Al met al is soms sprake van een zekere onrust en spanning waar het gaat om de taakverdeling tussen de gewijde ambtsdragers en vrijwilligers.

De criteria voor het gewijde ambt

- Met enige regelmaat wordt in de verslagen opgemerkt dat gesproken is over de criteria voor het gewijde ambt. Een toelichting bij deze opmerkingen wordt niet altijd vermeld. Soms gebeurt dat wel, en vaak klinkt dan door dat men aldus hoopt op beschikbaarheid van een groter aantal ambtsdragers als criteria zouden worden gewijzigd.

De rol van de vrouw in de medeverantwoordelijkheid voor de missie

- Vaker dan over criteria voor het gewijde ambt wordt in de bijeenkomsten de rol van de vrouw in de medeverantwoordelijkheid voor de missie genoemd. Waar nadere onderbouwing wordt gegeven zijn in de verslagen meerdere overwegingen zichtbaar.
- Nogal eens wordt het vragen om een grotere rol van de vrouw gecombineerd met het vragen om een grotere aandacht voor de lichamelijke van de mens in de beleving van het geloof.
- Ook wordt meermalen het vragen om een grotere rol van de vrouw gekoppeld aan de wens om deskundigheid van leken, vrouwen en mannen, meer in te schakelen in de Kerk.
- Een enkele keer wordt het spreken over de rol van de vrouw in de missie van de Kerk verbonden met overwegingen rondom eigen kwaliteiten en stijlen van leidinggeven van vrouwen, welke ten goede zouden kunnen of moeten komen aan de missie van de Kerk.
- Kijkend naar de in verslagen gevraagde uitbreiding van mogelijkheden voor de rol van de vrouw blijkt - waar het niet gaat om de toelating tot het diaconaat of het priesterschap - nogal eens gevraagd te worden om de ruimte te benutten die in de Kerk aanwezig is.

Ervaringen met 'communio' en 'missio' in het onderwijs

- In het bredere netwerk van de Kerk had de bisschop gesprekken met directies en docenten in het rooms-katholiek primair en secundair onderwijs om kennis te nemen van hun ervaringen in 'samen op weg zijn'.
- Aan de hand van de actuele omstandigheden in het onderwijsveld, zoals de terugkeer van de leerlingen na de corona-periode en de recente instroom van leerlingen uit Oekraïne spraken de directies en docenten over het belang van de *communio*.
- Daarbij merkten zij nadrukkelijk op dat het elkaar kunnen ontmoeten van de leerlingen niet zonder doel is. De directies en de docenten zien het als hun taak, en als de *missio* van hun onderwijsinstellingen, om de leerlingen te ondersteunen in hun ontwikkeling, als persoon met verantwoordelijkheid en als mens met kennis.
- Deze ervaringen in het onderwijsveld geven stof tot nadenken voor de Kerk in het verlengde van haar zending (*missio*) waar het gaat om haar mensvisie uit te dragen.

4. Bespreking van de verzamelde bijdragen betreffende het thema 'Dialogo in Kerk en samenleving'

Inleidende opmerkingen

In de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen is over het thema 'dialogo in Kerk en samenleving' aangegeven dat dialogo doorzettingsvermogen en geduld vereist, maar ook wederzijds begrip mogelijk maakt. Dit thema 'dialogo in Kerk en samenleving' wordt in de gespreksverslagen vaak verbonden met twee van de sleutelbegrippen voor het synodale proces, de sleutelbegrippen *communio* en *missio*. Dialogo is er blijkens de gesprekken niet omwille van zichzelf. Dialogo staat in het kader van de missie van de Kerk. Bovendien heeft dialogo te maken met de *communio* van de Kerk: dialogo vertrekt vanuit de *communio* en nogal eens heeft het contact dat in de dialogo ontstaat een doorwerking in de *communio*. De *communio* van de Kerk wordt geraakt en verdiept door de dialogo.

Wie spreken over dialogo

- Het thema 'dialogo in Kerk en samenleving' blijkt slechts in beperkte mate voor te komen in de bijeenkomsten in de parochies.
- Vaker komt het thema aan bod in de bijeenkomsten met diaconale vrijwilligers, met religieuzen, met geestelijk verzorgers en in de oecumenische gesprekken.

Geloofsgesprek laat dialogo bloeien

- Vanuit de verslagen van enkele van de oecumenische gesprekken klinkt als ervaring dat gesprek over het geloof de dialogo laat opbloeien. Dan ontstaat verbondenheid en contact.

- Gebedsvieringen of thematische avonden die in oecumenisch verband in bijvoorbeeld de Veertigdagentijd worden georganiseerd worden gewaardeerd naarmate zij een bedding bieden voor geloofsgesprek.
- Ontmoetingen van vertegenwoordigers van verschillende parochiekernen, zo wordt opgemerkt in een van de bijeenkomsten van de priesterraad, werden meer als een 'samen op weg zijn' beleefd naarmate er meer gelovige uitwisseling plaatsvond.

De ervaring van de religieuzen met dialoog

- Opvallend in de reacties van de religieuzen in deze diocesane fase is dat zij melden hoe zij het vieren van de eucharistie verbinden met hun aanwezigheid bij behoeftigen in de wereld.
- Sommige religieuzen zien deze beweging ook als een kans op verdieping van het geloof voor vrijwilligers die zich bij hun activiteiten aansluiten: "We willen mensen naar Jezus brengen en Jezus naar de mensen door wie we zijn. In Calcutta veranderen vrijwilligers helemaal door het werk voor mensen die sterven. We hopen dat mensen ons hier in Nederland weer mee kunnen gaan helpen na corona, omdat ze door de ontmoeting met de mensen van de straat Jezus kunnen ontmoeten."

De ervaring van diakens en diaconale vrijwilligers

- In de twee gesprekken die gehouden zijn met gelovigen die actief zijn in het diaconale veld valt op dat twee aanwezige diakens zich in hun parochiële praktijk er voor inzetten om het geluid van de mensen in de knel te laten doorklinken in de vieringen van de gemeenschap.
- Een voorbeeld van hoe dit doorwerkt binnen de gemeenschap is dat toen iemand uit een migrantengemeenschap werd gevraagd lid te worden van een lokale caritaswerkgroep er een duidelijker zicht kwam op en betrokkenheid bij de noden die in deze migrantengemeenschap leefden.
- Een andere doorwerking is zichtbaar in het denken over het vervullen van vacatures in het parochiële vrijwilligerswerk. Toenemend wordt door de genoemde diakens gekeken naar de kwaliteiten van mensen die zij tegenkomen waarna zij nadenken hoe die kwaliteiten ten goede kunnen komen aan de geloofsgemeenschap. Dit is een andere houding dan vroeger toen werd gekeken welke vacature in het vrijwilligerswerk was ontstaan, welke kwaliteiten voor die functie nodig zouden zijn en vervolgens werd gekeken of er iemand te vinden was met de gezochte kwaliteiten.
- De diaconale vrijwilligers van meerdere parochies spreken de wens uit dat er een ruimere zichtbaarheid komt van hun diaconale inzet in de liturgie.

Een dialoog heeft verbondenheid nodig met de geloofsgemeenschap

- In de bijeenkomsten met diaconale vrijwilligers worden activiteiten voor mensen in de knel genoemd, die vanuit de Kerk zijn opgezet, maar vervolgens min of meer worden losgelaten. Als voorbeeld: de uitdeelpunten voor de Voedselbank. Deze uitdeelpunten zijn vaak door geloofsgemeenschappen opgezet, worden door vrijwilligers van de geloofsgemeenschap bemenst, vinden op locatie van de geloofsgemeenschap plaats maar worden vervolgens nogal eens beleefd als losstaande activiteiten. De stem van mensen die gebruik maken van de Voedselbank klinkt niet door in de gemeenschap van de Kerk.
- Meerdere Parochiële Caritas Instellingen vertelden hoe zij niet meer zelf contact hebben met mensen in nood maar de verzoeken om ondersteuning aangereikt krijgen via de samenwerking met organisaties als de Voedselbank of Schuldhulpmaatje of een plaatselijk diaconaal platform. Deze samenwerking wordt effectief genoemd omdat via die lijn hulpvragen binnenkomen. In de bijeenkomst werd wel besproken dat het nadeel is dat op deze wijze de dienende taak van de Kerk onzichtbaar wordt.
- Wat anders van karakter, maar in de bijeenkomsten regelmatig genoemd, is de opmerking dat er veel mensen zijn die lid zijn van de geloofsgemeenschap zich wel inzetten voor de medemens, bijvoorbeeld in activiteiten voor ouderen, maar dat zij de ervaringen die zij in dit werk opdoen niet terugbrengen in de geloofsgemeenschap en in hun inzet ook niet aangeven dat zij geïnspireerd worden door hun geloof. Na zulke opmerkingen ontstaat nogal eens een discussie over de vraag of

je zou moeten denken 'het maakt niet uit, als de mensen maar geholpen worden' of 'voor de geloofsgemeenschap is het jammer dat deze dienende inzet van haar leden niet vanuit het geloof wordt benoemd en de stem van de mensen voor wie de leden zich inzetten niet in de gemeenschap wordt gehoord'.

Geestelijk verzorgers

- In de gesprekken met geestelijk verzorgers van ziekenhuizen en andere instellingen wordt als belangrijk genoemd dat zij werken met een zending vanuit de Kerk voor alle mensen in de instelling waar zij aangesteld zijn. In hun contacten met ouderen en zieken zijn zij, zo beleven de geestelijk verzorgers dat, vanuit de Kerk aanwezig.
- We horen in de bijeenkomsten niet over terugbrengen van ervaringen van en met de zieke of oudere in de parochiegemeenschappen.

Dialogo met moslims

- In enkele van de oecumenische gesprekken wordt gemeld dat in stedelijke omgevingen een beginnend wederzijds respect groeit tussen christenen en moslims. Te midden van de voortschrijdende secularisering van de samenleving wordt het gelovig zijn in elkaar herkend en gewaardeerd.

Belemmeringen in de dialoog

- In enkele van de oecumenische gesprekken wordt gemeld dat men zich in het aangaan van een dialoog vanuit de Kerk met de samenleving moet realiseren dat het beeld van de Kerk in de samenleving niet bij voorbaat positief is, bijvoorbeeld omdat ethische overtuigingen in de Kerk niet congrueren met mainstream opvattingen in de gesecculariseerde samenleving.
- In de priesterraad wordt opgemerkt dat belemmeringen in de dialoog deels ook een interne aangelegenheid zijn, omdat katholieken in ethische kwesties doorgaans niet zoveel verschillen van de gemiddelde Nederlander. Het is belangrijk om ruime aandacht te schenken aan de gelovige waarden die in de visie van de Kerk voorafgaan aan ethische kwesties.

Pijn in de dialoog

- In een van de oecumenische gesprekken is besproken dat er pijn wordt ervaren in het niet gezamenlijk kunnen vieren van Avondmaal en Eucharistie.

5. Beschouwing van de bisschop bij de diocesane raadpleging

Aan de uitnodiging van Paus Franciscus om in gesprek te gaan over het geloof is breed gehoor gegeven

- In de parochies hebben gelovigen van verschillende generaties deelgenomen aan de gesprekken. Dat is een groot goed. Ook was voortdurend betrokkenheid merkbaar in de bijeenkomsten die door het bisdom werden georganiseerd met leden van de priesterraad, religieuzen, parochiebestuurders, diaconale vrijwilligers, vertegenwoordigers van het r.-k. onderwijsveld, geestelijk verzorgers, theologiestudenten en medechristenen in de oecumene. Voor de voortgang van de zending van de Kerk is de betrokkenheid van zoveel mogelijk gedoopten vanuit hun geloof nodig.
- De gelovige uitwisseling van mensen die zich persoonlijk betrokken voelen bij de voortgang van de Kerk in het bisdom Rotterdam vormt de basis voor deze diocesane synthese.

Het delen van het geloof is fundamenteel in het samen op weg zijn in de Kerk als communio

- Het met elkaar spreken over het eigen en gezamenlijke geloof en over de voortgang van de Kerk is op zichzelf al een belangrijke opbrengst van de gesprekken en ontmoetingen. Om deze reden geven meerdere parochies aan voortgang te willen geven aan geloofsgesprekken.
- In de geloofsgemeenschappen wordt veel aandacht besteed aan de vieringen en de andere activiteiten. Deze inzet verdient waardering. In dit gezamenlijke werk wordt meer diepgang bereikt

en een bredere verbondenheid beleefd naarmate er naast het organisatiewerk gelegenheid wordt gevonden voor geloofsuitwisseling.

- Parochies die ruime catechesemogelijkheden bieden over de betekenis van het geloof, vallen op in hun optimistische inschatting van de mogelijkheden voor jongeren en jonge gezinnen om bij de geloofsgemeenschap aansluiting te vinden.
- Van de jongeren horen we dat voor henzelf gebed en stilte belangrijk zijn, dat zij geïnteresseerd zijn om van (oudere) gelovigen horen waarom geloof voor hen belangrijk is en dat zij naar eigen mogelijkheden zoeken om zich te ontwikkelen in de gemeenschap van de Kerk. In dit kader is het van vitaal belang dat kerkleden tochtgenoten zijn van elkaar, ook van nieuwe generaties (cf. paus Franciscus 'Christus Vivit').
- In het samen op weg zijn als Kerk worden de contacten met de medechristenen vooral als waardevol ervaren waar zij een bedding bieden voor geloofsgesprek.

Een dienende inzet hoort bij het wezen van de Kerk: participatio en missio

- Breed in de diocesane raadpleging blijkt dat men een dienende houding belangrijk vindt in de geloofsgemeenschap. Men wil gastvrij zijn voor mensen die willen aansluiten bij een viering of bij andere activiteiten, vooral naar jongeren en jonge gezinnen.
- Vanuit de religieuzen, de geestelijk verzorgers en de mensen die in het diaconale veld actief zijn wordt binnen deze gastvrije houding ook het contact vanuit de Kerk met de mensen in nood genoemd. Het contact met de zieke, de eenzame, de oudere, de mens in financiële nood hoort bij de missie van de Kerk en zou meer zichtbaar verbonden moeten zijn met de vieringen in de geloofsgemeenschap, om de inzet in de gemeenschap voor de Heer te brengen en met gebed te begeleiden en weer uitgezonden te worden.
- Jongeren geven aan concrete voorbeelden van de dienende inzet van de Kerk inspirerend te vinden. Religieuzen melden hoe vrijwilligers in het contact met de mens in nood een verdieping van hun geloof in Christus ervaren.
- De dienende inzet zoals besproken in de gesprekken is vitaal voor de evangelische opdracht van de Kerk. Het is noodzakelijk dat wij geloof hechten aan de dienende liefde van Christus. Deze geeft richting en inhoud aan onze woorden en daden als gelovigen. Al doende bouwen wij als leerlingen van zijn liefde de Kerk op als netwerk van liefde.

De zichtbaarheid van de Kerk

- In de gesprekken komt naar voren dat men de aanwezigheid van de Kerk in het publieke domein zou willen vergroten. De zichtbaarheid van de Kerk is geen doel op zich, maar wel noodzakelijk om de *missio* van de Kerk gestalte te kunnen geven in de wereld van vandaag en ook nieuwe mensen te kunnen uitnodigen om deel te nemen aan de weg van het evangelie. De zichtbaarheid wordt bevorderd en groter in de mate waarin de *communio* en *participatio* van alle geledingen in de Kerk zich inhoudelijk daadwerkelijk realiseren in liturgie, catechese en diaconie.

Samen op weg zijn als Kerk

- In de gesprekken klinkt het besef van de noodzaak om echt samen op weg te zijn als Kerk, als ouderen en jongeren, als vrijwilligers die al jarenlang zich inzetten en als nieuwe gelovigen die hun deelname aan de geloofsgemeenschap inhoud willen geven, samen als gelovigen ook die in Nederland geboren zijn en gelovigen die vanuit andere landen naar hier zijn gekomen.
- Het samen op weg zijn als Kerk heeft ieders gaven nodig, zo klinkt in de gesprekken: de specifieke gaven van de gewijde ambtsdragers, de gaven van de religieuzen, de gaven van de andere gelovigen, mannen en vrouwen. Aandacht voor de waarde van ieders gaven is nodig om de zending van de Kerk te kunnen blijven volbrengen, als missionaire opdracht in de wereld van vandaag.
- We zijn geroepen om de ons toevertrouwde drievoudige opdracht van de Kerk in gezamenlijkheid waar te maken: het Woord van God lezen en daardoor gevoed worden, de sacramenten vieren en met name de eucharistie, en elkaar dienen in liefde en geloof.

Samen vormen we, met een beeld van de apostel Paulus, het lichaam van Christus: "Het menselijk lichaam vormt met zijn vele ledematen één geheel [...] Welnu, gij zijt het lichaam van Christus, en

ieder van u is een lid van dit lichaam” (1 Korintiërs 12, 12-27). Gelovigen zijn als ledematen van hetzelfde lichaam op weg en hebben elkaar nodig. In kracht van de Heilige Geest zijn we in staat om als mensen, met verschillende gaven en talenten die elkaar aanvullen, te bouwen aan een beschaving van liefde in onze wereld, met het oog op het Rijk van God.

De sleutelwoorden (*communio, participatio, missio*) die bij de voorbereiding van de synode zo centraal staan, houden een belangrijke opdracht in als het gaat om de vitaliteit van de Kerk in de wereld van vandaag. Daarbij blijven de belangrijke onderwerpen van vieren, van samen verantwoordelijkheid dragen en dialoog belangrijke onderwerpen van gesprek, ook nu de diocesane fase wordt afgerond.

Met vertrouwen bied ik dit verslag van de diocesane raadpleging vanuit het bisdom Rotterdam aan als vrucht van gesprekken en onderscheiding en als bijdrage aan de gezamenlijke voorbereiding van de wereldwijde bisschoppensynode in 2021-2023 over synodaliteit.

+ J. van den Hende
Bisschop van Rotterdam

Bijlage 1

Afronding diocesane fase bisschoppensynode 2021-2023

De voorbereidende fase werd afgerond met een ontmoeting samen met de bisschop

www.bisdomrotterdam.nl 24 mei 2022

“Het hoort vanaf het begin bij de Kerk dat we samen op weg zijn, dat we synodaal zijn. De eerste christenen werden mensen van de weg genoemd (Handelingen 9, 2).” Dat zei bisschop Van den Hende bij de opening van de diocesane fase van de bisschoppensynode ‘Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio’ op zondag 17 oktober. Nu, zeven maanden later, wordt deze diocesane fase afgerond.

In antwoord op de uitnodiging uit Rome werden in de diocesane fase in parochies bijeenkomsten gehouden om over de thema’s van de synodale raadpleging te spreken. Parochies en groepen in het bisdom die daarvan verslag wilden doen, werden gevraagd dit verslag voor 15 april te sturen aan het bisdom via het secretariaat van de bisschop. Verder werden door het bisdom gesprekken georganiseerd via het netwerk dat de Kerk is, zoals de caritasinstellingen, het onderwijs, de zorg en de oecumene.

Deze verslagen uit parochies en de verslagen van de diocesane bijeenkomsten werden samengebracht in een eerste schriftelijke weerslag van de diocesane raadpleging. Deze werd op donderdag 19 mei besproken in een ontmoeting van de bisschop en personen die betrokken waren bij de gesprekken als deelnemer en/of als begeleider. De ontmoeting opende met het gezamenlijk bidden van het gebed voor de synode. Bisschop Van den Hende luisterde naar hun ervaringen met de diocesane raadpleging. Daarna volgde een gezamenlijk gesprek over de voorliggende tekst.

In het verlengde van het gesprek tijdens deze ontmoeting brengt de bisschop de eindversie van het diocesane verslag tot een afronding, waarna het wordt gestuurd aan het Secretariaat van de Bisschoppenconferentie. Op het niveau van de Nederlandse kerkprovincie wordt vervolgens een landelijk verslag opgesteld dat zal worden toegestuurd aan het Algemeen Secretariaat van de Bisschoppensynode in Rome.

“De wereld waarin wij leven en waarin wij geroepen zijn om lief te hebben en te dienen, vraagt dat de Kerk samenwerking in alle aspecten van haar zending versterkt”, zei paus Franciscus in een toespraak die hij hield bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van de bisschoppensynode (2015). Bisschop

Van den Hende: “De paus zegt: wat vraagt God van de Kerk in het derde millennium? Dat ze samen optrekt in geloof.”

In het bisdom Rotterdam werd de opdracht van de Kerk concreet uitgedrukt in de ‘[gespreksstarter](#)’ die in de diocesane fase werd gemaakt. Op deze draaischijf kan de drievoudige opdracht van de Kerk (verkondiging, vieren, caritas) worden gecombineerd met de trefwoorden van de synode (communio, participatio, missio). Daarbij is telkens de vraag: met welk deel van de opdracht ben je het meest vertrouwd en waar kun je nog in groeien? Die vraag kan zowel persoonlijk alsook als (parochie)gemeenschap worden beantwoord.

Overzicht van de door het bisdom georganiseerde gesprekken die werden gehouden naast de gesprekken in parochies en groepen:

- [Priesterraad spreekt over de bisschoppensynode](#) (16 november 2021 en 22 maart 2022)
- [“Voor een synodale Kerk”: Gesprek op Vronesteyn](#) (14 februari 2022)
- [“Voor een synodale Kerk”: Caritas en diaconie](#) (22 februari en 8 maart 2022)
- [“Voor een synodale Kerk”: Jongeren in gesprek bij de Tour of Faith](#) (27 februari 2022)
- [Synode: Bisschop, docenten en schoolleiders in gesprek](#) (14 en 16 maart 2022)
- [Voor een synodale Kerk” - Digitale ontmoeting van geestelijk verzorgers](#) (24 maart 2022)
- [“Voor een synodale Kerk” - Parochiebestuurders in gesprek](#) (21 en 22 maart 2022)
- [“Voor een synodale Kerk” - Oecumenische gesprekken](#) (29 maart 2022)
- [“Voor een synodale Kerk” - Religieuzen in gesprek](#) (30 maart 2022)
- [“Voor een synodale Kerk” - Gesprek op school met 5 VWO](#) (6 april 2022)

Homilieën en inleiding door bisschop Van den Hende:

- [Synodaliteit: Meewerken aan de opbouw van de Kerk - Homilie openingsviering diocesane fase](#) (17 oktober)
- [Een nieuwe start voor meer samen - Homilie kerstnachtmis](#) (24 december 2021)
- [Inleiding bisschop Van den Hende over synodaliteit - in oecumenisch verband](#) (20 januari 2022)

Bijlage 2

Foto's van gesprekken 'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio'

“Voor een synodale Kerk”: Gesprek op Vronesteyn (14 februari 2022)

“Voor een synodale Kerk”: Caritas en diaconie (22 februari en 8 maart 2022)

“Voor een synodale Kerk”: Jongeren in gesprek bij de Tour of Faith (27 februari 2022)

Synode: Bisschop, docenten en schoolleiders in gesprek (14 en 16 maart 2022)

“Voor een synodale Kerk” - parochiebestuurders in gesprek (21 en 22 maart 2022)

“Voor een synodale Kerk” - Oecumenische gesprekken (29 maart 2022)

“Voor een synodale Kerk” - Religieuzen in gesprek (30 maart 2022)

“Voor een synodale Kerk” - Gesprek op school met 5 VWO (6 april 2022)

Synodaliteit: Meewerken aan de opbouw van de Kerk - Homilie openingsviering diocesane fase (17 oktober 2021)

Inleiding bisschop Van den Hende over synodaliteit - In oecumenisch verband (20 januari 2022)

Voor een synodale Kerk
communio | participatio | missio